

WPROWADZENIE

Sprawności to specjalne wyzwania, mające pomóc Ci w Twoim harcerskim rozwoju. Dzielią się na pięć kategorii: „wiedza i metoda harcerska”, „rozwój duchowy i osobisty”, „zaradność życiowa”, „aktywność społeczna i obywatelska” i „techniki pionierskie”.

Każda sprawność składa się z kilku wymagań. Ich wykonanie powinienś potwierdzić podpisem członka kadry swojej drużyny. W niektórych przypadkach drużynowy może pozwolić na zaliczanie wymagań przez inne osoby, na przykład rodziców. Jeżeli zbierzesz podpisy pod wszystkimi wymaganiami, zgłoś się do drużynowego, aby otrzymać odznakę na mundur!

Sprawności dzielą się na poziomy. Sprawności pierwszego poziomu (*) to najłatwiejsze wyzwania, przewidziane dla początkujących harcerzy. Sprawności drugiego i trzeciego poziomu (** lub ***) posiadają swój **poziom wejścia**: żeby zacząć je zdobywać, powinienś już mieć łatwiejszą sprawność z tej samej kategorii. Żeby móc zdobywać sprawności mistrzowskie (****), powinienś najpierw zdobyć wszystkie inne sprawności z tej samej kategorii. W wyjątkowych sytuacjach drużynowy może pozwolić na zdobywanie sprawności wyższego poziomu bez zdobycia łatwiejszych sprawności.

Ta książeczka to pierwsza, eksperymentalna edycja autorskiego systemu sprawności Środowiska. W przypadku jakichkolwiek problemów lub wątpliwości, koniecznie zgłoś je swojej kadrze – pomoże nam to w przyszłości zmieniać się na lepsze.

WIEDZA I METODA HARCERSKA

BISZKOPT	★
WYMAGANIA	PODPIS
Wie, jak nazywa się jego drużyna. Zna imiona swojej kadry: drużynowego, przybocznych i zastępowego.	
Umie poprawnie zachować się w Kręgu Przyjaźni i na apelu.	
Posiada schludny i regulaminowy mundur harcerski.	

SPRAWOZDAWCA	★
WYMAGANIA	PODPIS
Przygotował raport ze zbiórki, biwaku lub z zajęć obozowych. Opisał ich mocne lub słabe strony; zasugerował, co można by poprawić na przyszłość.	
Pomagał w przygotowaniu zbiórki zastępu.	

ZNAWCA ŚRODOWISKA	★
WYMAGANIA	PODPIS
Wie, jakie drużyny działają w środowisku. Zna różnice między zuchami, harcerzami a wędrownikami.	
Wie, jak oznacza się funkcje w Środowisku i co oznaczają frędzle na chuście.	
Wie, kto pełni funkcję Koordynatora Środowiska.	

MŁODY MISTRZ MUSZTRY	* *
	poziom wejścia: biskopt
WYMAGANIA	PODPIS
Zna Bratnie Słowo i Hymn Harcerski.	
Bezbłędnie reaguje na podstawowe komendy musztry: „baczność”, „spocznij” i zwroty.	
Poprawnie zameldował jednostkę na apelu.	

DYDAKTYK	* *
	poziom wejścia: sprawozdawca
WYMAGANIA	PODPIS
Zna i rozumie zasady dobrej zbiórki.	
Przygotował i przeprowadził zbiórkę lub fragment zbiórki na ustalony temat.	
Zna różnorodne harcerskie formy pracy.	

MŁODY ZNAWCA HARCERSTWA	★ ★ poziom wejścia: znawca Środowiska
WYMAGANIA	PODPIS
Rozumie znaczenie harcerskich symboli: Krzyża, lilijki, pozdrowienia „Czuwaj”.	
Zna historię powstania skautingu i harcerstwa.	
Wie, czym wstawiły się Szare Szeregi.	
Zna datę i znaczenie Dnia Myśli Braterskiej.	
Zna podstawowe harcerskie piosenki śpiewane w Środowisku. Wziął udział w całonocnych harcerskich śpiewankach, na przykład podczas obozu lub Nocy Desperatów.	

MISTRZ MUSZTRY	★ ★ ★ poziom wejścia: młody mistrz musztry
WYMAGANIA	PODPIS
Przeprowadził apel drużyny lub Środowiska.	
Zna zasady kroku defiladowego.	
Potrafi zachować się w czasie służby wartowniczej (honorowej i nocnej) oraz w poczcie flagowym.	

ZNAWCA HARCERSTWA	* * *	
	poziom wejścia: młody znawca harcerstwa	
WYMAGANIA	PODPIS	
Wie, jakie organizacje harcerskie działają w Polsce. Potrafi wymienić najważniejsze różnice między nimi a Środowiskiem.		
Potrafi wskazać najważniejsze etapy historii harcerstwa.		
Uczestniczył w wydarzeniu z udziałem harcerzy innej organizacji.		

PLANISTA	* * *	
	poziom wejścia: dydaktyk	
WYMAGANIA	PODPIS	
Brał udział w pisaniu planu pracy zastępu, drużyny lub obozu.		
Zna zasady pisania planów pracy.		
Samodzielnie przygotował charakterystykę wybranej jednostki harcerskiej.		

DZIAŁACZ ŚRODOWISKA	★ ★ ★ ★ sprawność mistrzowska	
WYMAGANIA	PODPIS	
Zna cele i środki działalności Środowiska.		
Umie wyjaśnić rolę Rady Środowiska i władz statutowych Środowiska. Zna skład Zarządu Środowiska.		
Obserwował obrady Rady Środowiska lub jednego z organów władz statutowych. Podzielił się wnioskami z członkiem kadry drużyny.		
Zna i rozumie opis metody harcerskiej stosowany w Środowisku. Potrafi podać praktyczne przykłady stosowania metody harcerskiej.		
Brał udział w przygotowaniu Nocy Desperatów lub innego biwaku całego Środowiska.		

ROZWÓJ DUCHOWY I OSOBISTY

HOBBYSTA	*
WYMAGANIA	PODPIS
Ma swoje hobby. Zaprezentował je w zastępie lub drużynie.	
Wykonał zadanie związane z rozwojem swojego hobby uzgodnione z członkiem kadry drużyny.	

SZARA LILIJKA	*
WYMAGANIA	PODPIS
Zna tekst Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego.	
Wziął udział w triadzie lub innej formie dyskusji nad Prawem Harcerskim, przedstawił swoje rozumienie jego wybranych punktów.	
Wykonał pracę artystyczną związaną ze swoim rozumieniem harcerstwa.	

CIEKAWY ŚWIATA	*	
WYMAGANIA	PODPIS	
Wymienił trzy przeczytane książki, z czego przynajmniej jedną przeczytaną podczas zdobywania sprawności. Wybrał ulubioną z nich i opowiedział o niej.		
Szczegółowo opisał swoją wymarzoną podróż i zaplanował ją na wybrany moment w życiu.		
Gromadzi z różnych źródeł ciekawostki na interesujące go tematy (przyroda, historia, filozofia itp.). Przedstawił przynajmniej 10 z nich w różnych momentach próby.		

PASJONAT	* * poziom wejścia: hobbysta	
WYMAGANIA	PODPIS	
Szuka dróg rozwoju swojego hobby, na przykład czytając specjalistyczne książki i czasopisma, uczestnicząc w poświęconym mu klubie, albo uczestnicząc w szkoleniach i konkursach.		
Przygotował fragment zbiórki zastępu lub drużyny albo zajęć podczas biwaku lub obozu wykorzystujący wiedzę związaną ze swoim hobby.		
Szuka praktycznych zastosowań swoich zainteresowań. Potrafi wymienić korzyści płynące ze swojego hobby.		

ĆWIK	* *
	poziom wejścia: szara lilijka
WYMAGANIA	PODPIS
Przemyślał swoje zachowanie w kontekście Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego. Wskazał swoje silne i słabe strony.	
Wziął udział w trzech różnych debatach i dyskusjach, podczas których zaprezentował i obronił swój punkt widzenia.	
Przeprowadził uzgodnioną z drużynowym próbę silnej woli.	

POSZUKIWACZ	* *
	poziom wejścia: ciekawy świata
WYMAGANIA	PODPIS
Poszukuje autorytetów. Umie wskazać ludzi, książki i idee kluczowe dla kształtowania swojego światopoglądu.	
Potrafi określić i uzasadnić swoje preferencje na różne tematy: na przykład wskazując ulubioną książkę, piosenkę czy miejsce na ziemi, i wyjaśniając, co w nich docenia.	
Opowiedział o najciekawszej przygodzie (podróży lub innym doświadczeniu) swojego życia. Pokazał z niej pamiątki lub zaprezentował ją pracą artystyczną.	

OTWARTE SERCE	* * *
	poziom wejścia: pasjonat
WYMAGANIA	PODPIS
Dzieli się tajemnicami swojej pasji z innymi. Przeprowadził cykl zajęć (w harcerstwie lub poza nim) związany ze swoją pasją.	
Jest zaangażowanym członkiem społeczności związanej ze swoją pasją. Potrafi opisać swoje osiągnięcia.	
Dokonał wyczynu związanego ze swoją pasją uzgodnionego z drużynowym. Artystycznie go udokumentował.	

OTWARTY UMYŚL	* * *
	poziom wejścia: pasjonat
WYMAGANIA	PODPIS
Poszerza wiedzę o różnych kulturach i religiach. Przygotował prezentację o wybranej kulturze, albo porównanie wybranych elementów różnych kultur, i wzbogacił ją o wykonaną pracę artystyczną.	
Napisał esej (co najmniej 10 zdań) na temat swoich doświadczeń w harcerstwie. Przedstawił swoje przemyślenia o miejscu harcerstwa we współczesnym świecie i przyszłości ruchu.	
Potrafi z dużą dokładnością określić swój światopogląd. Podjął próbę zrozumienia poglądów, z którymi się nie zgadza.	
Przeczytał 15 różnych artykułów na tematy społeczne. Streścił 5 z nich.	

OTWARTE OCZY	★ ★ ★
	poziom wejścia: poszukiwacz
WYMAGANIA	PODPIS
Nawiązał kontakt ze skautem spoza Polski. Poznał podobieństwa i różnice w funkcjonowaniu harcerstwa i skautingu w tym kraju. Przedstawił je w formie prezentacji, wzbogaconej o pracę artystyczną.	
W trakcie wędrowek poznał 10 nowych, różnych od siebie miejsc. Wybrał spośród nich 3 ulubione. Opowiedział o swoich przygodach.	
Przygotował i przeprowadził gawędę o harcerskich ideałach.	

DOBRY SAMARYTANIN	★ ★ ★ ★
	sprawność mistrzowska
WYMAGANIA	PODPIS
W każdym widzi bliźniego. Brał udział w projekcie mającym na celu pomoc osobom wykluczonym społecznie.	
Umie opowiedzieć, jak uczynił znacząco lepszym życie jednej osoby.	
Podjął całonocną próbę milczenia i odosobnienia, poświęcając ten czas na rozważania nad swoim życiem i ideałami.	

ZARADNOŚĆ ŻYCIOWA

SCHLUDNY	★
WYMAGANIA	PODPIS
Zna zasady zdrowego odżywiania, stara się wyrobić pozytywne nawyki żywieniowe.	
Zna podstawowe zasady planowania czasu. Stara się znaleźć czas na odpoczynek i utrzymać zdrowe godziny snu.	
Regularnie uprawia wybraną dyscyplinę sportu.	

DOMOWNIK	★
WYMAGANIA	PODPIS
Zna daty rodzinnych świąt.	
Wie, jakie obowiązki domowe ma każda osoba w jego domu. Zna i wykonuje swoje obowiązki.	
Dbą o schludny wygląd i czystość, utrzymuje porządek wokół siebie.	

ZARADNY	* *	poziom wejścia: schludny, domownik
WYMAGANIA	PODPIS	
Potrafi samodzielnie przygotować trzy proste posiłki.		
Zna różne metody nauki. Znalazł najefektywniejszą dla siebie.		
Godzi obowiązki wynikające z różnych ról społecznych (ucznia, członka rodziny, przyjaciela, harcerza...)		
Wie, gdzie szukać pomocy w przypadku wahań nastroju, problemów psychicznych, doświadczania przemocy.		

SAMODZIELNY	* * *	poziom wejścia: zaradny
WYMAGANIA	PODPIS	
Umie samodzielnie się wyżywić.		
Potrafi samodzielnie zadbać o swój ubiór i mundur.		
Sprawnie postępuje się igłą i nitką lub potrafi używać maszyny do szycia.		
Trzykrotnie samodzielnie spakował się na wycieczkę. Zauważył i poprawił popełnione błędy.		
Dokonał analizy swoich wydatków i postarał się je ograniczyć.		

SPOŁECZNIK	* * *
	poziom wejścia: zaradny
WYMAGANIA	PODPIS
Potrafi zrobić zakupy spożywcze zgodnie z wyznaczonym budżetem i planem posiłków.	
Załatwił powierzoną mu sprawę w urzędzie lub instytucji.	
Bierze aktywny udział w życiu domowym.	
Urządził przyjęcie dla gości (samodzielnie przygotował dom i jedzenie).	

MISTRZ ZARADNOŚCI ŻYCIOWEJ	* * * *
	sprawność mistrzowska
WYMAGANIA	PODPIS
Zna przyczyny i objawy chorób cywilizacyjnych: nadciśnienia, cukrzycy, otyłości itp.	
Wyrobił sobie pozytywne nawyki ekologiczne i stosuje je w swoim otoczeniu.	
Brał udział w rozwiązywaniu sporu w grupie znajomych lub w swojej jednostce.	
Samodzielnie zaplanował wycieczkę dla rodziny lub znajomych.	

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I OBYWATELSKA

MIEJSCOWY	★
WYMAGANIA	PODPIS
Dobrze orientuje się w otoczeniu swojego domu lub szkoły. Wykorzystał tę wiedzę w trakcie gry terenowej, zwiadu lub rajdu.	
Umie wymienić ciekawe miejsca w swojej okolicy.	
Wie, jak poruszać się komunikacją miejską, potrafi zaplanować dojazd do najważniejszych dla siebie miejsc.	

CIEKAWY	★
WYMAGANIA	PODPIS
Umie wymienić przynajmniej pięć różnych źródeł informacji.	
Śledzi najważniejsze wiadomości. Przedstawił krótki raport o wydarzeniu z ostatnich dni.	

POLAK MAŁY	★
WYMAGANIA	PODPIS
Zna polskie symbole narodowe i potrafi okazać im należyty szacunek.	
Wziął udział (samodzielnie lub z drużyną) w państwowych lub lokalnych obchodach święta narodowego lub rocznicy historycznej.	

ŚWIADOMY WYBORCA	*
WYMAGANIA	PODPIS
<p>Wystartował w wyborach do samorządu szkolnego lub młodzieżowej rady dzielnicy. Przygotował program i przeprowadził kampanię.</p> <p>ALBO</p> <p>Przeanalizował potrzeby społeczności szkolnej. Na ich podstawie zgłosił projekt do Szkolnego Budżetu Partycypacyjnego.</p> <p>ALBO</p> <p>Jako wyborca do samorządu szkolnego zapoznał się z propozycjami poszczególnych kandydatów, zastanawiając się, czy przedstawione przez nich projekty są możliwe do wykonania i czy byłyby przydatne dla społeczności szkolnej.</p>	

LOKALNY PATRIOTA	* *
	Poziom wejścia: miejscowy
WYMAGANIA	PODPIS
Zna historię swojego miejsca zamieszkania i swoich rodzinnych stron.	
Zna i szanuje symbole Warszawy.	
Odwiedził Cmentarz Powstańców Warszawskich na Woli.	
Potrafi opowiedzieć jedną z warszawskich legend.	

DOCIEKLIWY	* *	Poziom wejścia: ciekawy
WYMAGANIA	PODPIS	
Umie wskazać najważniejsze – swoim zdaniem – problemy społeczne. Obronił swoją opinię w dyskusji z członkiem kadry drużyny.		
Porównał opis tego samego wydarzenia w dwóch lub więcej źródłach informacji. Zwrócił uwagę na pojawiające się w nich różnice.		

MAŁY OBYWATEL	* *	Poziom wejścia: Polak Mały, świadomy wyborca
WYMAGANIA	PODPIS	
Rozumie ustrój Rzeczypospolitej Polskiej.		
Zna konstytucyjne prawa i obowiązki obywatela.		
Zna cele najważniejszych organizacji międzynarodowych, do których należy Polska: ONZ, Unii Europejskiej i NATO.		

STRAŻNIK PAMIĘCI	* * *	Poziom wejścia: lokalny patriota
WYMAGANIA	PODPIS	
Zapoznał się z historią Honorowej Członkini Środowiska – Wandy Traczyk-Stawskiej „Pączek”. Przedstawił swoje przemyślenia w rozmowie z członkiem kadry.		
Pełnił służbę w trakcie obchodów na Cmentarzu Powstańców Warszawskich. Zapoznał się z historią jednego ze stojących na nim pomników lub jednej z pochowanych osób.		

KRYTYCZNY	* * *
	Poziom wejścia: dociekliwy
WYMAGANIA	PODPIS
Wie, jakie sygnały mogą świadczyć o manipulacji w informacjach medialnych.	
Zna podstawowe typy błędów argumentacyjnych i potrafi podać ich przykłady.	
Rozumie podstawy działania systemu <i>peer review</i> . Umie wyjaśnić różnice między artykułem naukowym, popularnonaukowym i pseudonaukowym.	

OBYWATEL	* * *
	Poziom wejścia: mały obywatel
WYMAGANIA	PODPIS
Rozumie pojęcia: demokracja, rządy prawa, trójpodział władzy, samorząd terytorialny.	
Umie wymienić formy bezpośredniego wpływu obywateli na funkcjonowanie państwa.	
Zapoznał się z preambułą do Konstytucji RP.	
Umie wyjaśnić, jak w dzisiejszych czasach możemy być patriotami i pełnić wynikającą z Przyrzeczenia Harcerskiego służbę Polsce. Obronił swoje poglądy w dyskusji z członkiem kadry drużyny.	

LIDER SPOŁECZNY	* * * * sprawność mistrzowska
WYMAGANIA	PODPIS
Używając narzędzi takich jak obserwacja terenowa, wywiad, analiza prasy i oficjalnych dokumentów, opracował pogłębioną charakterystykę swojego otoczenia. Zaplanował i przeprowadził projekt społeczny mający na celu rozwiązanie lub nagłośnienie jednego z zauważonych problemów.	
Wziął aktywny udział w formie dyskusyjnej poświęconej społeczeństwu obywatelskiemu.	

TECHNIKI PIONIERSKIE

OBOZOWICZ	★
WYMAGANIA	PODPIS
Wziął udział w rozstawianiu podobozu.	
Umie ubrać się stosownie do pogody.	
Umie spakować plecak na kilkudniową wycieczkę.	
W trakcie obozu utrzymywał wzorowy porządek w namiocie.	
Wie jak postępować w przypadku alarmu pożarowego i ewakuacji.	
Terminowo ubrał się na alarm mundurowy.	

PIONIERKOWICZ	★ ★ Poziom wejścia: obozowicz
WYMAGANIA	PODPIS
Zna nazwy narzędzi pionierkowych i umie się nimi bezpiecznie posługiwać.	
Umie przygotować materiały do budowy pryczy.	
Umie wykopać, zakopać i zamaskować dotek.	
Umie wbić i wyjąć gwóźdź.	
Samodzielnie wplótt sobie prycz.	

ISKIERKA	* *
	Poziom wejścia: obozowicz
WYMAGANIA	PODPIS
Zna zasady bezpiecznego obchodzenia się z ogniem.	
Zna typy ognisk, rodzaje drewna i podpałek.	

SANITARIUSZ	* *
	Poziom wejścia: obozowicz
WYMAGANIA	PODPIS
Zna podstawowe wyposażenie apteczki.	
Zna podstawowe zasady BHP.	
Zna numery alarmowe obowiązujące w Polsce.	
Założył opatrunek na skaleczenie.	
Wie, jak postępować w przypadku skaleczenia, stłuczenia, poparzenia, użądlenia.	

MAŁY ZWIADOWCA	* *
	Poziom wejścia: obozowicz
WYMAGANIA	PODPIS
Dotarł do wyznaczonego miejsca po znakach patrolowych.	
Zna przynajmniej 3 harcerskie szyfry.	
Umie postęgiwać się mapą i kompasem.	
Osiągnął przynajmniej jedno zwycięstwo w podchodach „z finką” lub „z gwizdkiem”.	

LEŚNY ODKRYWCA	* * Poziom wejścia: obozowicz
WYMAGANIA	PODPIS
Potrafi poprawnie zachować się lesie: zachować cieszę i zadbać o czystość.	
Zna podstawowe gatunki roślin i zwierząt występujących w Polsce. Rozpoznał 10 drzew po liściach lub korze i 5 tropów zwierzęcych.	

SAPER	* * * Poziom wejścia: pionierkowicz
WYMAGANIA	PODPIS
Zaplanował i nadzorował pionierkę w namiocie.	
Kierował akcją rozstawiania namiotu.	
Opiekował się harcerzem zdobywającym sprawność pionierkowicza.	
Brał udział w kwaterce obozowej.	

STRAŻNIK OGNIA	* * * Poziom wejścia: pionierkowicz
WYMAGANIA	PODPIS
Samodzielnie rozstawił, rozpałił jedną zapałką i zgasił ognisko.	
Był strażnikiem ognia w trakcie ogniska obrzędowego.	
Przygotował prosty positek nad ogniskiem.	
Wie, jak gasić niewielkie pożary.	

STARSZY SANITARIUSZ	* * *
	Poziom wejścia: sanitariusz
WYMAGANIA	PODPIS
Umie rozpoznać objawy: udaru, reakcji alergicznej, odwodnienia, hipotermii, zatrzymania akcji serca. Wie, jak na nie reagować.	
Umie wykonać RKO.	
Umie usztywnić złamaną kończynę i zatrzymać krwotok.	

ZWIADOWCA	* * *
	Poziom wejścia: mały zwiadowca
WYMAGANIA	PODPIS
Pomagał w przygotowaniu zwiadu lub rajdu drużyny.	
Umie wyznaczyć kierunki świata za pomocą słońca i gwiazd.	
Wie, jak postąpić się oznaczeniami sektorów leśnych.	
Umie nadać wiadomość alfabetem Morse'a na co najmniej dwa różne sposoby.	

PRZYJACIEL LASU	* * *	Poziom wejścia: leśny odkrywca
WYMAGANIA	PODPIS	
Wie, jak zachować się w przypadku spotkania z dzikim zwierzęciem.		
Zna formy ochrony przyrody w Polsce. Potrafi wymienić i opisać przynajmniej 10 różnych obszarów lub obiektów chronionych.		
Zorganizował z rodziną lub przyjaciółmi akcję sprzątnięcia lasu.		

KWATERMISTRZ	* * * *	sprawność mistrzowska
WYMAGANIA	PODPIS	
Zaplanował kilka konstrukcji w trakcie pionierki.		
Opiekował się harcerzem zdobywającym sprawność sapera.		
Kierował całością pionierki obozowej.		
Kierował akcją składania namiotu.		
Przeprowadził ewakuację podobożu.		

LEŚNY DUCH	* * * *	sprawność mistrzowska
WYMAGANIA	PODPIS	
Samodzielnie przygotował szatas. Spędził 24 godziny w lesie nie zostając znalezionym.		